

Factsheet: Leeftijdsgrens tabak 2015

Datum: 27 januari 2015

Inleiding

In de Tabakswet is een leeftijdsgrens opgenomen voor de verkoop van tabaksproducten. Deze stelt dat het verboden is om tabaksproducten te verstrekken aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Dit betekent dat de verkoper bij een persoon, die niet overduidelijk 18 jaar of ouder is, de leeftijd moet vaststellen aan de hand van een identiteitsbewijs. Zo kan er worden geverifieerd of de koper de vereiste leeftijd heeft bereikt alvorens de verkoper de tabaksproducten verkoopt. De NVWA is belast met het toezicht op de naleving van deze regelgeving.

In deze factsheet worden de resultaten van de in 2015 uitgevoerde controles weergegeven en toegelicht. Het betreft geen naleefbeeld. Het ministerie van VWS laat in 2016 wederom de naleving van de leeftijdsgrens bij de verkoop van zowel alcohol als tabak in kaart brengen door een onderzoeksbureau.

Werkwijze

De NVWA zet bij de controles op de leeftijdsgrens jonge toezichthouders (flexteam) in, die op onopvallende wijze kunnen observeren of bedrijven de regels naleven. Zij bezoeken onder andere supermarkten, tankstations, tabaksspeciaalzaken, horecabedrijven en evenementen. Er wordt gewerkt met een vastgestelde methodiek waarbij de jonge toezichthouders alle tabaksverkooppunten in kaart brengen in een gebied. Daarnaast kijken zij waar de jeugd zich bevindt, dit kan bijvoorbeeld op een school zijn of op een evenement. Ook spreken zij jeugd aan op straat om informatie te verzamelen. Vervolgens worden alleen die locaties onderworpen aan een langere observatie waar de jeugd regelmatig komt om tabak te kopen. Deze methodiek moet waarborgen dat er risicogericht gewerkt wordt. Tijdens deze observaties wordt gekeken of de ondernemer zich aan de leeftijdsgrens houdt bij de verkoop van tabak. In geval van een overtreding wordt een boete opgemaakt. Wordt bij een bedrijf 3 maal in 12 maanden een overtreding geconstateerd, dan kan de verkoop van tabak worden stilgelegd (three-strikes-out).

Naast de controle op de leeftijdsgrens wordt gekeken of tabaksautomaten voldoen aan de eisen zoals gesteld in het Besluit uitvoering Tabakswet.

Resultaten

In deze paragraaf wordt ingegaan op de resultaten van de leeftijdsgrensinspecties, de controle van de tabaksautomaten en de in 2015 opgelegde 3-strikes-out maatregelen.

1. Leeftijdsgrensinspecties

In 2015 zijn er 3305 gerichte controles uitgevoerd op de leeftijdsgrens bij de verkoop van tabak. Tijdens deze controles is 1225 keer waargenomen dat een persoon, die niet onmiskenbaar ouder dan 18 jaar was, tabak probeerde te kopen. Tijdens een koopoging kan beoordeeld worden of de verkoper op een correcte wijze de leeftijd van de koper vaststelt en vervolgens de verkoop weigert als de persoon nog geen 18 jaar blijkt te zijn. Er is 251 keer (20%) waargenomen dat er tabak werd verkocht aan een persoon die nog geen 18 jaar was. Hiervoor is een boete opgemaakt.

Tabel 1: resultaten leeftijdsgrensinspecties

Verkooplocatie	Observaties	Koopogingen	Maatregelen	
	n	n	n	%
Horeca	612	161	61	38%
Levensmiddelenzaak	536	221	35	16%
Evenement	36	11	4	36%
Tabakspeciaalzaken	706	301	57	19%
Tankstations	1097	434	65	15%
Overige ¹	318	97	29	30%
Totaal	3305	1225	251	20%

Het maatregelpercentage verschilt per branche. Het is het hoogst bij de horeca, waar bij 38% van de koopogingen een maatregel is genomen. Van de 61 maatregelen bij horecabedrijven betrof het 26 maal een verkoop aan iemand jonger dan 18 jaar via een tabaksautomaat. Het grootste deel van de inspecties in de horeca is uitgevoerd bij cafetaria's.

De categorie levensmiddelenzaken bestaat uit supermarkten en avond- en buurtwinkels. Bij de supermarkten ligt het maatregelpercentage lager (12%) dan bij avond- en buurtwinkels (22%).

2. Tabaksautomaten

Het flexteam heeft 545 controles uitgevoerd gericht op tabaksautomaten. De controles hebben plaats gevonden in de horeca. Tijdens een inspectie wordt gekeken of:

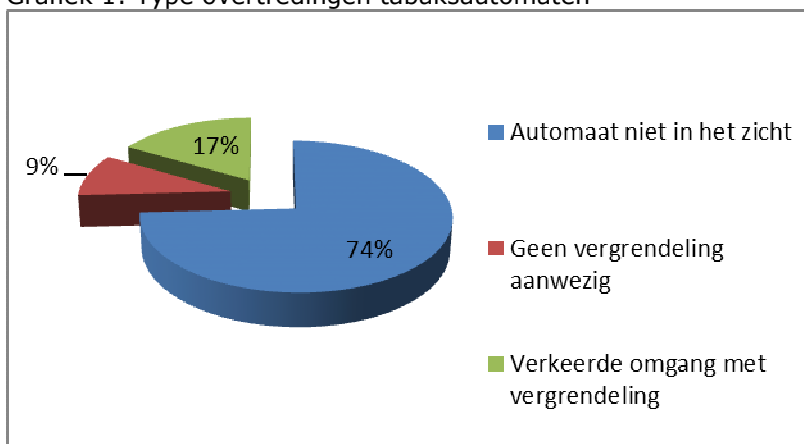
- de tabaksautomaat in het zicht staat van de exploitant of diens personeel,
- de tabaksautomaat zich niet in de buitenlucht bevindt,
- er een vergrendelingsmechanisme op de tabaksautomaat aanwezig is,
- het vergrendelingsmechanisme op een juiste wijze wordt gebruikt.

Naar aanleiding van de 545 controles op tabaksautomaten zijn er 165 schriftelijke waarschuwingen (30%) verstuurd en 19 boetes (3%) opgemaakt. Het type overtreding is terug te vinden in grafiek 1.

¹ Onder deze categorie vallen onder andere videotheken, kiosken, bel/internetwinkels en drogisterijen.

Het grootste deel van de overtredingen had betrekking op automaten die niet in het zicht stonden (74%). Bij 17 automaten werd waargenomen dat er geen vergrendelingsmechanisme aanwezig was (9%). Een verkeerde omgang met het vergrendelingsmechanisme (17%) had vaak betrekking op het plaatsen van een bakje agecoins op de automaat, waardoor de automaat door eenieder te ontgrendelen was. Daarnaast werd een aantal keer waargenomen dat de ontgrendelingsknop bij een duomaat naast de automaat was bevestigd, waardoor de automaat ook zonder tussenkomst van een medewerker kon worden ontgrendeld.

Grafiek 1: Type overtredingen tabaksautomaten

3. Three-strikes-out

Sinds 1 januari 2014 is de three-strikes-out maatregel van kracht. Dit betekent dat bij bedrijven die 3 maal in een periode van 12 maanden de leeftijdsgrens overtreden de tabaksverkoop stilgelegd kan worden voor een periode van minimaal een week en maximaal 12 weken. De duur van de stillegging is afhankelijk van het type bedrijf, het aantal medewerkers en het aantal overtredingen dat reeds is begaan.

In 2015 is deze maatregel 11 keer opgelegd. Het betreft 9 verschillende bedrijven. Het gaat om 5 tabakspeciaalzaken, 2 avond- buurtwinkels, 1 tankstation en 1 internet- belwinkel. Bij 1 tabakspeciaalzaak is de maatregel in 2014 en 2015 meerdere malen opgelegd. De laatste keer is de tabaksverkoop bij dit bedrijf voor een periode van 12 weken stilgelegd.

Tijdens de stillegging van de tabaksverkoop wordt er gecontroleerd of een bedrijf zich aan de stilleggingsbeschikking houdt en dus geen tabak verkoopt. In 2015 heeft het flexteam 54 controles gedaan op een stillegging van de tabaksverkoop. Hierbij is 5 keer waargenomen dat de ondernemer zich niet aan de stillegging hield en is een dwangsom opgelegd.

Conclusie

Over het algemeen kan gesteld worden dat het maatregelpercentage nog te hoog is. In de horeca is het maatregelpercentage het hoogst en is bij 38%, van de kooppogingen door jongeren, daadwerkelijk tabak verkocht aan personen onder de 18 jaar. Het maatregelpercentage is met 12% het laagst bij de supermarkten.

Uit de controles op de tabaksautomaten blijkt dat 34% van de gecontroleerde automaten niet voldoet aan de eisen. De meeste overtredingen hebben betrekking op automaten die niet in het zicht van de ondernemer of zijn personeel staan. Hierdoor is de kans op een verstrekking van tabak aan een minderjarige groter. Uit de cijfers van de leeftijdsgrenscontroles blijkt dat 43% van de overtredingen bij de horeca betrekking heeft op een verstrekking via een automaat.

Het afgelopen jaar is bij diverse branches aandacht geweest voor de naleving van de leeftijdsgrens tabak, door middel van het instrueren van personeel, voorlichting van klanten, de aanschaf van hulpmiddelen en het uitvoeren van naleefonderzoek binnen de eigen sector. Of deze inspanningen tot een hogere naleving hebben geleid zal blijken tijdens het naleefonderzoek, dat in 2016 wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS.